

De oorlogstijd van Jan van Walaszewski in Nederland mei 1944 - mei '45

*Vertaling van een deel van het Poolse dossier van Jan Walaszewski met door hem gemaakt tekeningen.
Opgesteld door Jacqueline Janssen-de Swart Copyright © 2023.
Eindredactie: Michiel Praal*

Ingelijfd bij Duitse marine

Jan Walaszewski schrijft: "Op 12 januari 1944 werd ik ingelijfd bij de Duitse marine. Ik ging naar het leger vanuit de Schichau werf te Danzig, waar ik als (*dwangarbeider*) schilder werkte op onderzeeërs.

Van Danzig vertrokken we naar Wilhelmshafen. Het transport bestond alleen uit Polen. We kwamen daar aan op 13-14 januari. We overnachtten in de Jachmann's kazerne. Wilhelmshafen is voor 70% gebombardeerd. De barakken zelf zijn ook beschadigd".

"We hebben daar Poolse mensen uit Sommeren ontmoet: Slaska en Poznanski. We voelden ons één en zongen Poolse liederen, met het volkslied voorop".

“Vroeg in de ochtend werden we naar de kazerne gebracht, 7 km buiten Wilhelmshafen. Eén peloton in onze compagnie bestond uitsluitend uit Duitsers.

De barakken waarin wij werden ondergebracht hebben de naam van Duitse oorlogsschepen: J.N. Gneisenau, Scharnhorst etc.

De commandant van mijn peloton was obermat Lohrmann.

Mijn oude kameraad Kazimier Karbowski uit Starogard was er ook.

Er waren alleen Polen, zoals Brelinski uit Tczew, Glowania uit Katowice, twee broers Tandek uit Gdynia, Sierzant een voormalig zeeman. Die avond gingen alle Polen biechten en te communie na de mis.

Van 9 tot 14 uur zaten we in de bovengrondse bunkers, omdat er een grote geallieerde aanval was op Wilhelmshafen”.

“Tijdens de opleiding kreeg ik 5 dagen hechtenis voor het verlaten van het kamp zonder pas. Ik werd vergezeld door mijn kameraden Brelinski en Glowania ondanks onze slechte gezondheid (Brelinski had een hoge temperatuur, Glowania was door een arts van alle plichten ontheven en ik had likdoorns aan mijn voeten) moesten we onze tijd uitzitten”.

Naar Holland

“In mei werden de Polen in kleine groepen ingedeeld. Vooral marine waar ik zelf in terecht kwam. Naar Holland, de haven van IJmuiden. 13^e voorpostvloot ter verdediging van de kust.

Ik werd getraind op het 2 cm luchtafweergeschut 32. Daarnaast deed ik ook wat schilderwerk.

Op 17 september 1944 werd ons schip gebombardeerd en tot zinken gebracht door Engelse gevechtsvliegtuigen. Slechts een paar zeelieden werden gered uit deze hachelijke situatie.

We werden uit zee gehaald door een Duitse vissersboot. Ik moest het bekopen met een twee weken durend ziekenhuisverblijf in IJmuiden Oost”.

Ingedeeld bij kustartillerie

“Na mijn herstel werd ik ingedeeld bij de 2^e batterij van het 201ste regiment kustartillerie rond Bloemendaal. Onze batterij moest de ingang van de haven verdedigen, die een basis was voor boten en onderzeeërs, 2-persoons onderzeeërs, ‘Zeeleeuwen’ genaamd (‘Seelöwen’) 13^e en 14^e voorpost vloot (*vissersboten omgebouwd tot oorlogsschepen*) en *Schnellboten*.

In mijn batterij ontmoeten we 27 Polen: Kubata,

Stawickiego,
Sontaga,
Stockiego, Roclaw
skigo, Trendla,
Szaluckiego,
Wilmanskiego,
Szarmacha,
Blanka, Hebla,
Kolpa, Czajke,

Grzeszkiewiczza, Brzezinskiego, Gdanca,
Chabowskiego en anderen.

De commandant van onze batterij was Oberleutnant Rollack uit Berlijn. Bekend is dat hij een opleiding heeft genoten op een 15 cm. torpedoboot kanon-nummer). Na de training was ik bij een bovengronds kanon. Mijn meerdere was Obermat Helmuth Fick uit Hamburg.

Naast mijzelf waren er twee Duitsers die dit kanon konden bedienen: Wensch uit het Zwarte Woud en Deutmann uit Dortmund.

Na enige tijd kregen we nog de Nederlander Max Houtman uit Rotterdam toegewezen.

Deze Nederlander werd vanuit Holland

gedeporteerd naar Berlijn, waar hij zich overgaf aan de Duitsers en geen andere keus had dan zich vrijwillig aan te melden voor het Duitse leger.

Eens had Houtman ruzie met Wensch en deze dreigde hem (Houtman) aan te klagen, zo vertrouwde Houtman mij toe. Hij besloot te ontsnappen.

Vooraf aan zijn ontsnapping uit het leger stuurde Houtman al zijn persoonlijke bezittingen naar niemand-weet-waarheen.

We stonden op een nacht samen op wacht en ik adviseerde hem een pistool te lenen van de obermat Fick als hij naar de stad ging”.

“Volgens de regels moest hij met een geweer de stad in, maar als hij zich omkleedde in burgerkleding kon hij niet ongehinderd met een geweer over straat.

Het pistool van Fick was van het Belgische 0.6 type en onder andere de Nederlandse verzetstrijders waren met dergelijke pistolen bewapend.

Het was gemakkelijk om van de verzetstrijders hiervoor munitie te krijgen. We hebben tegen elkaar gezegd dat we bij het verlaten van de wacht ruzie zouden maken in het bijzijn van de Duitsers en elkaar uit te uitschelden: Hij zou mij uitschelden voor vervloekte Pool en ik hem voor Kaaskop. Daarmee wilden we de aandacht van de Duitsers afleiden”.

Ontsnapping

“Vroeg in de ochtend ging Houtman naar de stad zogenaamd naar de tandarts. Om twaalf uur was hij nog steeds niet terug, dus obermat Fick moest voor hem invallen en de wacht houden en vond het vervelend dat het zo lang duurde voordat hij afgelost zou worden door Houtman. Ik zei hem dat het me niet zou verbazen als Houtman zich aan het vermaken was in de stad. Pas om 18.30 uur meldde de obermat de afwezigheid van de Hollander. Er werd bij Nederlandse meisjes gezocht die hier aardappelen raaptten, maar tevergeefs. De ontsnapping van de Hollander was geslaagd”.

Ondervraagd

“Twee dagen lang werd onze hele bemanning ondervraagd door twee Duitse officieren, een majoor en een kapitein. Tijdens mijn verhoor zei Wensch tegen de officieren, dat Houtman mij zeker niet had betrokken bij zijn ontsnappingsplan, omdat we op de avond voor de ontsnapping met elkaar ruzie gehad hadden,

waarbij Houtman mij (Jan Walaschewski) uitmaakte voor stomme Pool. Men vermoedde dat ik als ‘West- Pruisser’ met de Nederlander onder een hoedje speelde. Maar de verklaring van Wensch was gelukkig voldoende om mij te laten gaan”.

“Ik maakte tekeningen met Poolse accenten voor mijn Poolse vrienden in mijn brieven naar huis. Het waren meestal eenvoudige mensen van het platteland, zoals Leon Blank uit Gorne Malik bij Koscierzyna, Miszewski uit lubichów, Trendl uit Swarzewo en anderen”.

Munitie tellen

“In het munitiedepot schreef ik de lijsten met het type munitie en de hoeveelheden. Ik en mijn kameraad Stawicki van Orlowo moesten de telling doen. Het was Amerikaanse munitie die gedropt was voor het Nederlands verzet en die de Duitsers hadden buitgemaakt. We slaagden erin om wat van deze munitie mee te nemen en aan het verzet te geven”.

Carbid als verlichting

“Daarnaast hadden we carbid bij ons, dat we uitdeelden aan de Nederlanders, die het gebruikten om hun woningen te verlichten. Het elektriciteitsnet was namelijk alleen beschikbaar voor de militairen. Omdat er carbid verdwenen was, stonden er ineens bewakers, die er eerst niet waren. Dit waren zognoemde strafwachten. Onze batterij bestond uit 170 man, met 4 15 cm-kanonnen en 2 veldkanonnen. Alles werd verborgen door het gras dat op de duinen was geplant. Er onder alleen maar betonnen bunkers. Daarnaast hadden we 2 kruisraketten (1 Oerlikon en een 32).

De twee Duitsers van onze staf, Wensch en Deutmann, meldden zich vrijwillig voor het Belgische front in de hoop daar een kruis van verdienste te verdienen.

In hun plaats kregen we Polen toegewezen, namelijk Szalucki uit Toruń en Stefansky, een Pool uit Bremen”.

Toegewijde nazi

“Adolf Wensch, die met mij in de bunker woonde, was een toegewijde nazi. Hij zei ooit tegen me:

‘Jullie komen allemaal in opstand’ (d.w.z. de Polen tegen de Duitsers). Hij wist kennelijk dat ik dat tegen mijn kameraad had gezegd. Als verweer zei ik dat hij het Pools niet goed begrepen had. Het was hem opgevallen, dat ik altijd fluisterend

met mijn kameraden sprak. Waarop ik zei: “Of ik nu hard of zacht praat, je begrijpt het nog steeds niet”.

Kastanjes

“We hadden afgesproken dat als we het over de Duitsers hebben, we ze kastanjes noemen.

Op een dag zag ik een Duitser die een pakket proviand droeg voor onze bemanning, hij zat in de bosjes en van elke portie worst sneed hij een stuk af voor zichzelf. Deze pakketten waren zeer schaars.

Duitsers praatten graag over eten en waren blij als ze iets extra lekkers konden eten”.

Afnemen fietsen

“Duitse soldaten namen fietsen van de Nederlanders af. Toen we dit merkten, namen wij de fietsen weer van de Duitsers af, en gaven ze terug aan de Hollanders.

Altijd met de vermelding dat we geen Duitsers waren maar Polen”.

Electriciteit voor kerstboom

“Duitsland heeft, als gevolg van het gebrek aan kolenleveringen door de Nederlandse spoorwegstaking, de elektriciteitstoevoer naar burgers in Nederland afgesloten. Maar Edmund Stawicki sloot het huis van de heer De Swart weer aan op het net, zodat met Kerstmis 1944 elektrische lichtjes in de kerstboom brandden. We luisterden bij hen naar de radio en verwarmden de kamers met kachels.

Nederlandse kinderen kregen fruit van mij, en elke keer vertelde ik ze dat ik ze fruit gaf omdat ik Pools was. Nederlandse kinderen riepen naar iedere Duitser “rot mof”, (wat in het Pools stinkende ‘mest’ betekent (*root mooo*). Het was triest voor ons Polen om rond te lopen in die verschrikkelijke Duitse uniformen”.

Engelse radio

“Om communicatie met het verzet te onderhouden moest ik 7 km lopen naar de binnenstad van Beverwijk.

Als mijn kameraden naar de radio uit Engeland wilden luisteren, regelden we dat met de heer De Swart. Als er iemand op de deur klopte en het wachtwoord Jan zei, kon je hem binnen laten om naar het nieuws te luisteren. Dan was het goed volk”.

“Toen ik op een keer voor de commandant een ansichtkaart voor zijn verjaardag moest tekenen, zei ik dat ik geen inkt meer had. De commandant stuurde mij naar de stad om inkt te halen”.

“Dan had ik een mogelijkheid iets mee te smokkelen voor het verzet, zoals munitie, geweerkogels, granaten of voedsel. Als ik terugkwam, liet ik de commandant een flesje vol inkt zien, zodat hij kon zien wat ik gekocht had”.

Fotograaf

“Ik wilde een keer een foto laten nemen. Dus ging ik naar de Beverwijk, waar ik zocht naar een fotograaf. Aanvankelijk zei hij, dat hij niets kon, omdat hij geen film of platen had, enz. Pas toen ik zei dat ik niet Duits maar Pools was had hij wel alles wat nodig was om de foto te nemen.

Later ontdekte ik dat deze fotograaf lid was van een ondergrondse organisatie. Hij verborg een Pool in zijn huis, die was gedeserteerd uit het Duitse leger”.

In kuil gevallen

“Toen ik, nat van de regen, terugkeerde naar de batterij en al op het grondgebied van de batterij was, viel ik in een kuil niet ver van zee. Ik kon er bijna niet meer uitkomen. Ik moest zelfs met mijn hoofd gebruiken om uit de kuil te komen. Nat, bedekt met modder, keerde ik terug naar de bunker. Toen mijn kameraden Szalucki en Stefanski me zagen binnenkomen, waren ze erg bezorgd over wat mij overkomen was. Na dit avontuur was ik drie dagen ziek”.

In de houding aan de telefoon

“Toen ik aan de telefoon was met mijn commandant zei mijn Obermat Fick dat ik in de houding moest gaan staan. Ik snapte niet waarom ik in de houding zou moeten staan voor iemand die me niet zag. Voor de Duitse militairen was het normaal...”

Handkarren met aardappelen

“Ik heb vaak gezien dat de Duitsers de handkarren met aardappelen van de Nederlanders afpakten. De Nederlanders duwden deze karren helemaal vanuit de provincie Groningen. Om aan aardappelen te komen waren ze dagenlang onderweg geweest. Onderweg stierven ze soms van uitputting, of werd hun vangst vlak bij hun huis afgenomen. We waren er ook getuige van dat jonge Nederlanders gevangengenomen werden om naar Duitsland te worden gedeporteerd om daar te moeten werken. Ze hadden zich nergens voor de Duitsers kunnen verbergen...”

In de bunker van de priester

“In de batterij moest ik decors voor voorstellingen en toneelstukken schilderen. Van de zgn. ‘variété’ moest ik hiervoor alle voorstellingen bijwonen. Een bewaker moest mij daarbij helpen”.

“In de batterij maakte ik ook kennis met een Duitse katholieke priester, genaamd Schpeitschens uit Aheen, die ook een paramedicus was. Wij Polen kwamen samen in de bunker bij de priester. We luisterden daar naar de Engelse radio en ik vertelde alles wat de Duitsers deden in bezet Polen. De priester vertelde ons, dat hij zich schaamde Duitser te zijn.

De Oostenrijker Hirschbeck, die ik bij de priester ontmoette, was een medewerker in het kantoor van de batterij. Hij speelde ons berichten door over de intenties van de Duitsers. Die gaven wij weer door aan de Nederlanders van het verzet”.

Portret Hitler

“Een van de Polen, Gedansk genaamd, had een portret van Hitler in zijn kast hangen. Trendel, Roclawski en Szulc, die in dezelfde bunker waren ingekwartierd, waren het daar niet mee eens. Ze adviseerden hem om het portret van de Führer te vervangen door een foto van een meisje. Gdansk rapporteerde dit aan de batterijcommandant Rolak, net toen er een briefing was van alle officieren en onderofficieren van de batterij. Het resultaat was dat Roclawski naar de SS-eenheid werd gestuurd, en dat Trendel en Szulc over drie dagen naar het front gestuurd zouden worden.

De laatste twee slaagden erin om voortijdig te ontsnappen naar het verzet. Voor ze ontsnapten, slaagden ze erin om een zak droge goederen van de batterij mee te nemen, waarbij ik hen ook heb geholpen”.

Wedstrijd

Tekening: geraakt door Duits luchtafweergeschut, Engelse 4-motorige bommenwerper 'Libarator'

“Er werd een wedstrijd voor een wapen aangekondigd in batterij 201-2. Ik heb 11 projecten gemaakt. Elke soldaat moest 1 project voltooien.

Mijn project was “vuurspuwende draak op zee”.

Toen ik aan het ontwerpen was, wist ik dat de Duitsers van griezels en monsters hielden. Als beloning kreeg ik een fles cognac”.

“Eén Duitse Beier uit de batterij kon niet lezen of schrijven. Ik las de brieven die hij van zijn vrouw ontving en schreef terug. Ik vroeg de Beier waarom hij niet leerde schrijven of lezen. Hij vertelde me dat hij in de zomer geiten hoedde in de bergen, en in de winter was de sneeuw er diep en de weg naar school lang”.

Besloten te ontsnappen

“Het is februari 1945. Szalucki, Stawicki en ik besluiten te ontsnappen. Het was zaterdag. Stefanski, een Pool uit Duitsland, staat op wacht. Hij is niet op de hoogte van ons plan.

Officier Fick slaapt bij ons in de bunker. Om 6 uur komt Stawicki, die in een andere bunker woont, naar ons toe en maakt ons wakker.

Zonder een woord te zeggen kleden we ons om. We doen 500 sigaretten in onze broekzakken en we nemen scheergerei mee.

Fick wordt wakker en vraagt:

“Waar gaan jullie heen?”

We pakken zeep en handdoeken en ik zeg dat we ons gaan wassen.

“Wanneer komen jullie terug?”

“We zullen Stefanski vervangen als we terug zijn, zodat hij zich ook kan gaan wassen.”

De officier stemt toe en draait zich om en slaapt door. Ondertussen nemen we onze geweren, granaten en munitie mee uit de rekken. We gaan...”

Tekening: Obermat Fick wordt wakker en vraagt: Waar gaan jullie heen?

Door mijnenveld

“Stawicki leidt ons door het mijnenveld naar het dorp Wijk aan Zee. Hij kent deze omgeving, omdat hij vaak met mensen ging jagen op wilde konijnen, die zich daar enorm vermenigvuldigden.

Om 7 uur komen we aan in Wijk aan Zee. We gaan naar de plaatselijke smid. De smid is een van de weinig overgebleven Nederlanders in het dorp, die bruikbaar was voor de Duitsers. De smid heeft contact met de partizanen van het verzet.

Bij hem verbleven een paar Poolse deserteurs van andere Duitse eenheden. Zoals Szczepanski uit Grudzia, Dza, Schumacher uit Czersk, Goldman uit Silezië en anderen.

De chocolade en suiker die ik bij me heb, heb ik aan de smid gegeven voor zijn kinderen. We hebben ook sigaretten uitgedeeld onder onze kameraden.

De smid zei ons naar Zeestraat nr. 41 te gaan. We gaan er heen om 3 mannen op te halen. In een leeg en verlaten huis gaan we naar boven. Van achter de ramen kunnen we de omgeving observeren, en de straten van de stad. Rond 8.20 uur zien we een vrachtwagen naar onze schuilplaats rijden. De wagen passeert het huis en keert om. De achterklep wordt neergelaten en wij stappen in grote haast in de wagen. We staan met onze geweren in een rij aan de zijkant van de vrachtwagen”.

Via Beverwijk naar Rotterdam

“De auto vertrekt met ons richting Beverwijk. Twee Duitse soldaten op de fiets komen uit tegenovergestelde richting. Ze kijken naar ons. Maar De Nederlanders in de cabine zijn gekleed in Duitse uniformen. Onderweg moest de auto ook nog stoppen, maar dat gaf geen problemen.

Onze Poolse commandant Ludwik Dziubany, oorspronkelijk Silezisch (provincie in het zuidwesten van Polen) uit Lazisk Srednich, was onderofficier in het leger. Hij heeft met hulp van mede-Polen uit zijn eenheid, een kuip vol vlees, een militaire motorfiets en een radio geregeld. Nadat we alles hebben ingeladen, vervolgen we onze weg. We nemen een omweg naar Rotterdam”.

Valse papieren

“In Rotterdam checken we in bij het aangewezen huis. Daar krijgen we valse Nederlandse papieren en gaan daarna in paren van twee weer terug naar Beverwijk.

Daar worden we ondergebracht bij families die banden hebben met het verzet.

Ik word toegewezen aan de De Swart, Breestraat 104 in Beverwijk, samen met Trendel. Overdag liggen we meestal onder de etalage.

Door de ventilatiegaten zien we de laarzen van Duitse soldaten die in de etalage kijken”.

Verdrinken van Duits soldaten

“’s Avonds droegen we tijdens de onderduik Duitse uniformen, om zo op stap te kunnen. Op een avond treffen zes van ons Polen in Duits-kustvloot uniform vier Duitse matrozen aan die dronken de “Amerika-bar” hadden verlaten.

De matrozen lachen ons uit door ons ‘zandmariniers’ te noemen. Ze denken te maken te hebben met Duitsers.

Ondertussen zijn acht Nederlanders van achteren gekomen en bevelen de Duitse matrozen hun handen in de lucht te steken.

De Duitse matrozen zijn ervan overtuigd dat wij ze zouden helpen, maar wij grijpen naar hun wapens. Toen ze merkten dat ze in het nauw waren gedreven, gaven ze zich over. We hebben de Nederlanders geholpen om de Duitsers vast te binden en leiden ze naar het kanaal. Ik heb elke matroos gevraagd naar hun nationaliteit. Ze waren allen Duits. De Nederlanders mochten geen krijgsgevangenen maken en hadden geen keus. Ze hebben ze verdronken in het kanaal. Ze hebben het zelf gedaan, zonder onze hulp. Alle bevelen van commandant Luisman moesten worden uitgevoerd”.

Redding draaibrug

“Ludwik Dziubany is commandant van de Poolse groep “Zolnierz Polski” (Poolse soldaat) in het Nederlandse verzet in Beverwijk.

Hij organiseerde de redding van de draaibrug over het Noordzeekanaal bij IJmuiden. De groep die dit uitvoerde bestond uit Jan Trendel (Kasjoebisch), Krola, Grot (Kasjoebisch), Goldman (Silezisch), Humancyka (Silezisch), mijzelf (Jan Walaszewski en Ludwik Dziubany. Hij was onderofficier in een Duitse genie-eenheid.

Deze eenheid had explosieven aan de brug en de sluizen bevestigd om ze te kunnen opblazen bij een geallieerde invasie. Onze commandant wist precies waar de ladingen waren geplaatst, dus hij wist hij ook hoe de ladingen onschadelijk te maken”.

De actie

“De actie werd eind april 1945 georganiseerd.

Op dat moment werd de brug bewaakt door Poolse soldaten van Dziubany’s eenheid, zoals ze hadden afgesproken. De ladingen moesten onschadelijk worden gemaakt door Dziubany, Trendel, Grot, Krola en Goldman. Twee Poolse bewakers; Humancyka en Walaszewski gaven dekking.

De actie was succesvol en de brug werd gered. De brug dient de Nederlanders tot op de dag van vandaag.

Tijdens de actie op de brug een luchtaanval door geallieerde vliegtuigen. De klus was geklaard, de springladingen waren uitgeschakeld en we verlieten het gebied”.

“Toen kwam er Duits artillerievuur vanuit batterijen en voor anker liggende schepen in de haven van IJmuiden. Ik rende weg, maar ik werd aan mijn hoofd geraakt door een granaatscherf.

Ik struikelde over een metalen hek en brak mijn rechter sleutelbeen.

Van deze plek in Velsen werd ik gewond naar het huis van de particuliere fotograaf Bouman gebracht. Daar kwam een dokter van de verzetsbeweging die mij verbond; zowel mijn hoofd als het gebroken sleutelbeen. Ik was bewusteloos.

Tot op de dag van vandaag weet ik de naam van die dokter niet. Het was niet gepast er naar te vragen en iedereen gebruikte een schuilnaam”.

De bevrijding

“Op 8 mei, de dag van de bevrijding, feestten we samen met de Nederlanders en Canadezen tot middernacht. Ik herkende de kalme, ernstige en soms sombere Nederlanders niet meer. Ze gedroegen zich als kinderen. Oude en jonge Nederlandse vrouwen kusten zowel Canadese soldaten, ons Polen en andere verzetsmannen. Alles was versierd met tulpen, slingers, vlaggen en banieren.

Onze Poolse groep zong met het orkest verschillende keren Poolse liederen.

We werden bij mensen thuis uitgenodigd om te komen eten. De Polen werden altijd zo hartelijk begroet door de Nederlanders”.

Schilderij voor de bevrijding

“Op 8 mei, de dag van de Duitse overgave, heb ik de Poolse adelaar met gebroken ketenen en het zwaard van Chrobry, samen met de Poolse en Nederlandse vlag geschilderd.

Dit schilderwerk hebben we op het gebouw van het verzet in de Breestraat van Beverwijk geplaatst. We kregen de vlaggen van een Nederlandse vrouw.

Voor de Poolse vlag konden we de blauwe baan van de Nederlandse vlag afsnijden.

(Redactie: Zo werd het de Poolse vlag, die bestaat uit een rode horizontale baan met daaronder een witte).

Ik was tevreden met mijn werk en de Nederlanders bewonderden onze Poolse adelaar”.

Naar de kerk

“Een dag later besloot ik de voorganger van de evangelische gemeente in Beverwijk te bezoeken. Want tijdens mijn tijd in het Duitse leger beklom ik regelmatig de toren van deze kerk, mat de afstanden van de verschillende punten in en rond de stad, en zette de punten op een kaart. Dat moest toen voor het commando van onze batterij om de posities van geallieerde beschietingen uit het zuiden in kaart te brengen. Dit deed ik toen onder toezicht van Obermat Fogel. De meetpunten nam ik ook van de kaart over op technisch overtrekpapier van architect H.J. Meijran. Hij zorgde er dan voor dat dit terecht kwam bij de verzetsmensen en zij stuurden het naar de geallieerden”.

“Toen ik tijdens de bezetting in mijn Duitse uniform naar de toren van de kerk ging, keek de dominee me altijd scheef aan. Hij wist niet dat ik Pools en katholieke was. Toen ik op de deur klopte opende hij het raampje bij de deur, herkende hij de in zijn ogen voormalige Duitse soldaat. Hij kwam naar buiten, sloot de deur en liep snel naar het hoofdkwartier van het verzet in het Politiebureau. Ik volgde hem.

De dominee vertelde daar dat ik een van de Duitse soldaten was van de observatiepost op de toren. Commandant Luisman van het verzet legde daarna de dominee uit dat ik, toen en nu, hun man was. Hij vertelde dat ik in de oorlog met het verzet samenwerkte.

Daarop verontschuldigde de geestelijke zich bij mij en nodigde mij uit om hem thuis te bezoeken. Ik ging dezelfde dag nog naar de dominee. Ik vertelde hem alles over mezelf, mijn familie en mijn land. Ik vertelde over de misdaden van de Duitsers in Polen. Hij was ontzet toen ik afscheid nam, verontschuldigde zich nogmaals en wenste me het beste in Holland en een gelukkige terugkeer naar mijn vaderland. Ik bedankte hem en nam afscheid van deze eerbiedwaardige oude man”.

Hartelijk ontvangen

“We werden door de bevolking overal hartelijk verwelkomd en ontvangen. Er was niet veel voedsel, vooral geen vlees. Maar er was wel melk, groenten en kaas...!

Nederlandse meisjes, met een Canadees, een Pool en een Nederlander.

Afmarcherende Duitse krijgsgevangen

“Duitse krijgsgevangenen werden van Nederland naar Duitsland gebracht. Poolse soldaten van de 1e pantserdivisie onder leiding van generaal Maczek hielpen hierbij. De krijgsgevangen marcheerden in lange colonnes. Je kon in deze marcherende verslagen soldaten niets meer van het ooit zo machtige Hitler-leger herkennen. Nederlanders hadden op een gebouw een tekst aangebracht: *“Nicht mehr nach London, nur nach Berlin ins Vernichtungslager”*. De burgerbevolking langs de kant van de weg schreeuwden “rot mof” naar de Duitsers, wat in het Pools “stinkende mest” betekent. Jongeren gooiden stenen en spuwden naar de Duitsers. Ooit hadden ze met fanfaremuziek triomfantelijk Nederland bezet, nu waren ze verpletterend verslagen. Als verliezers marcheerden ze terug naar hun vaderland”.

Collaboratie

“Er werd ook gezocht naar Nederlanders die met de bezetter hadden gecollaboreerd. Velen werden ontmaskerd. Bij collaborerende vrouwen werd het hoofd kaal geschoren en werden er hakenkruizen op hun hoofd geschilderd. Zo moesten ze de stad rond om de Duitse reclameposters van hekken, huizen en reclamezuilen te verwijderen. Meer dan eens probeerde zo'n vrouw het met een Canadese soldaat aan te leggen, maar dat lukte meestal niet, omdat men de Canadezen vertelden, wie deze vrouwen waren”.

SS-ers in Hilversum

“Bij de overgave was een SS-divisie bestaande uit Nederlanders gelegerd in de stad Hilversum. Deze divisie wilde haar wapens niet neerleggen en daarom ging het Canadese commando de strijd met ze aan. Het gevecht duurde ongeveer twee dagen. Veel militairen van deze Nederlandse SS-divisie kwamen hierbij om door toedoen van de bevolking. Het Canadese commando moest toen ingrijpen in om de gevangen genomen Nederlandse SS-ers te beschermen. Als dit niet was gebeurd, waren ze waarschijnlijk allemaal afgeslacht door de bevolking”.

Uitlevering Poolse partizanen

“Na een week eiste het Canadese commando dat het verzet van Beverwijk alle Poolse partizanen, die voordien in het Duitse leger hadden gediend, aan hen uit te leveren. Ook ik werd overgedragen aan de Canadezen. We werden op een Canadese legertruck geladen en naar Hilversum gebracht. Vanuit het park in Hilversum besloten sommige Polen te vluchten, terug naar Beverwijk. Een paar ontsnapten, waaronder Edmund Stawicki. Ik bleef achter”.

**) Alle tekeningen zijn gemaakt door Jan Walaszewski en komen uit zijn dagboek. (Poolse Bron: Fundacja General Elzbiety Zawackiej)*